

Aviopuolisoiden roolijakoon vaikuttavat tekijät

Valtiot. lis. ANTTI ESKOLA

Helsingin yliopiston sosiologian laitos

I

Tutkittaessa ryhmiä — esim. perhettä — yhtenä kokonaisuutena on eräänä metodisena pulmana niiden variaabeleiden konstruoiminen, joiden avulla ryhmää tullaan kuvaamaan. Periaatteessa tässä on useita eri mahdollisuuksia (ks. *Kendall & Lazarsfeld* 1955). Ryhmää voidaan kuvata esim. sellaisten tunnuslukujen avulla, jotka pohjautuvat suoraan ryhmän jäsenten yksilöllisiin piirteisiin ja joista esimerkkejä ovat erilaiset keskiluvut: ryhmän keski-ikä, keskiälykkyys jne. Mutta ryhmiä kuvataan usein sellaistenkin muuttujien avulla, jotka eivät perustu yksityisten jäsenten, vaan koko ryhmän ominaisuuksiin, kuten esim. ryhmän suuruus, perheen lapsiluku jne. Kolmantena mahdollisuutena on käyttää muuttujia, jotka kertovat jotakin ryhmän jäsenten välisistä suhteista tai heidän suhteellisista ominaisuuksistaan. Useimmiten tämä tie johtaa jonkinlaiseen typologiaan: esim. aviopuolisoiden ikäsuhteiden perusteella voimme jakaa perheet kolmeen tyyppiin: (1) mies vanhempi, (2) aviopuolisot samanikäiset, (3) vaimo vanhempi.

Kun silmäilee jotakin yleiskatsausta perhetutkimusta käsittelevään kirjallisuuteen ja sen tämän hetken ongelmiin (esim. *Winch* 1957, *Goode* 1959), huomaa, että kaikkia mainitun tyyppisiä variaabeleita on käytetty perheen kuvaamiseen ja että niitä ilmeisesti pitääkin käyttää, mikäli kuvaus halutaan saada riittävän monipuoliseksi. Varsinainen ongelma on siinä, että ryhmä- ja perhetutkimusten teorioiden ollessa nykyisin vielä alkuvaiheessaan emme tiedä etukäteen, minkä tyyppinen variaabeli missäkin ongelmassa olisi käyttökelpoisin. Kokeilemalla tietenkin saadaan selville yhtä ja toista. Niinpä esim. eräässä tutkimuksessa (*Roth & Peck* (1951) havaittiin, että aviopuolisoiden sosiaalinen luokka sellaisenaan on vain heikosti yhteydessä avioparin sopeutumiseen, mutta kun sitten muodostettiin uusi variaabeli, *ero* puolisoitten sosiaalisessa taustassa, niin tämän suhdetervariaabelin yhteys sopeutumiseen oli jo paljon selvempi. Eräät yleisen pienryhmätutkimuksen piirissä tehdyt faktorianalyttiset selvittelyt (esim. *Cattell* ym. 1953) edustavat systemaattisempaa otetta näihin ongelmiin, mutta perhetutkimukseen niiden tulokset ovat vielä soveltamatta.

Tällä hetkellä perhetutkimuksessa voi ehkä havaita jonkinlaista siirtymistä yksinkertaisista, esim. aviopuolisoiden sosiaalisia tai psyykkisiä piir-

teitä kuvaavista variaabeleista komplisoidumpiin suhdevariaabeleihin, typologioihin, perheenjäsenten välisen vuorovaikutuksen analysointiin jne. (ks. esim. *Spiegel & Bell* 1959). Varsinkin on laita näin niissä tutkimuksissa, jotka ovat kohdistuneet perheenjäsenten roolien differentioitumisen, eriytymisen, ongelmaan (*Parsons & Bales* 1956; *Wolfe* 1959).

Roolien differentioitumisen teoria merkitsee suunnilleen seuraavaa. Jokaisen pysyvän ryhmän on jatkuvasti toimittava kahdella eri alueella. Toisaalta ryhmän on pysyttävä koossa, kiinteänä, ja järjestettävä ryhmän sisäiset suhteet sillä tavoin, että ryhmäkiinteys pysyy mahdollisimman korkeana. Toisaalta ryhmän on sopeuduttava sen ulkopuolella olevaan maailmaan, ympäristöönsä, pyrittävä tehokkaalla tavalla siellä oleviin päämääriinsä jne.

Yleisluontoisena sääntönä näyttää olevan, että huolehtiminen näistä kahdesta toiminta-alueesta vähitellen eriytyy ryhmän eri jäsenten tehtäväksi. Toisaalta joku ryhmän jäsen, jota voidaan nimittää vaikkapa yhdessäölojohtajaksi, yhä enemmän ja enemmän ottaa huolehtiakseen ryhmän koossapitämiseen tähtäävät tehtävät: jäsenten välisten emotionaalisten siteiden lujittamisen, jännitysten laukaisemisen ryhmän piirissä jne. Toisaalta joku muu jäsen, jota on totuttu nimittämään asiajohtajaksi, vähitellen keskittyy hoitamaan sellaisia asioita, jotka ovat tarpeen ryhmän sopeutumiseksi ympäristöönsä. Koska tehokas pyrkiminen päämääriin tavallisesti edellyttää, että ryhmän jäsenet toimivat määrättyllä ryhmän normien mukaisella tavalla, jää viimeksimainitun johtajan tehtäväksi usein huolehtia tästä: ts. hän joutuu ohjaamaan ja kontrolloimaan ryhmän muiden jäsenten käyttäytymistä.

Alunperin katsottiin, että nämä kaksi tehtävää ovat vastakkaiset, mutta viimeisimmät tutkimustulokset viittaavat siihen, että ne pikemminkin ovat toisistaan riippumattomat. Siksi niiden ei välttämättä tarvitse eriytyä eri henkilöille, vaan ryhmän sama jäsenkin voi hoitaa molemmat tehtävät, joskin tämä näyttää olevan suhteellisen harvinaista (*Bales* 1958; *Caudill* 1958, s. 324).

Kun tätä teoriaa on sovellettu perheeseen on lähdetty siitä olettamuksesta, että asiajohtajan tehtävät keskittyvät tavallisesti isälle, yhdessäölojohtajuus taas äidille. *Zelditch* (1956) on tutkinut tämän olettamuksen pohjalla 56 eri kulttuuria koskevia tietoja ja luokitellut nämä kulttuurit sen mukaan, kumpi rooli niissä näyttää kuuluvan lähinnä isälle, kumpi äidille. Tulos voidaan esittää seuraavana asetelmana:

	Äiti:	
	asia- johtaja	yhdessä- olojohtaja
asiajohtaja	4	44
Isä:		
yhdessäölojohtaja	2	6

(*Zelditch* 1956. Laskettu s. 347—348 esitetyistä tiedoista.)

Tämän mukaan näyttää pitävän paikkansa sekä yleinen hypoteesi roolien differentioitumisesta, että nimenomaan isän ja äidin rooleja koskeva olettamus.

Rooleista puhuminen edellyttää sitä, että on olemassa odotuksia sen suhteen, minkälainen aviopuolisoiden tehtävienjaon pitäisi olla. *Strodtbeck* on suorittanut eräitä tutkimuksia (1951 ja 1952), joista näkyy, että tällaisia odotuksia todella on, ja että ne eri kulttuureissa ovat jossain määrin erilaisia. Tältä pohjalta katsoen sellaiset perhettä ja sen ympäristöä kuvaavat yksinkertaiset muuttujat kuin esim. yhteiskuntaluokka näyttäisivät tarkoituksenmukaisilta selittämään roolijakoa perheessä.

Näin varmasti onkin. Mutta perhe ei yhdessä kulttuurissa tai yhteiskuntaluokassakaan ole mikään homogeeninen ilmiö (vrt. *Reider* 1956; *Sorokin* 1956). On varmaan seikkoja, joiden suhteen normit sallivat poikkeuksia yleisestä kaavasta tai jotka suoraan, sellaisenaan, vaikuttavat tehtävien jakoon perheessä. Näitä ovat ennen muuta ne suhteelliset edellytykset, jotka tekevät yhden jäsenen toista sopivammaksi hoitamaan määrättyä tehtävää. On nimenomaan puhuttava *suhteellisista* edellytyksistä: tehtävä annetaan sille ryhmän jäsenistä, jolla on siihen parhaat edellytykset, olivatpa nämä sitten «absoluuttisessa» mielessä hyvät tai huonot. Tältä kannalta katsoen siis esim. aviopuolisoiden rooli- ja työnjakoa tutkittaessa on tarkoituksenmukaista käyttää selittävinä muuttujina suhdetavaraabeleita, eikä etsiä selityksiä suoraan puolisoiden henkilökohtaisista ominaisuuksista tai piirteistä sellaisenaan.

Seuraavassa tullaan empiirisellä pohjalla tarkastelemaan kahta perusolettamusta, joista ensimmäistä edellä jo on perusteltu.

Hypoteesi 1. Roolijakoon perheessä vaikuttavat ne suhteelliset edellytykset, joita kummallakin aviopuolisolla on hoitaa tiettyyn rooliin kuuluvia tehtäviä.

Koska tietyn tehtävän hoitaminen usein edellyttää, että henkilö on vapaa muista tehtävistä ja roolit näin ollen ovat osittain toisensa poissulkevia, saamme vielä toisenkin perushypoteesin.

Hypoteesi 2. Roolijako määrättyllä alueella saattaa vaikuttaa siihen, millaiseksi roolijako jollakin toisella alueella muodostuu.

II

Seuraavassa esitettävät empiiriset tiedot perustuvat erääseen Helsingin yliopiston sosiologian laitoksella keväällä 1958 koottuun haastatteluaiaineistoon.¹

Tutkimuksen peruspopulaationa olivat Helsingin kantakaupungin alueella asuvat naimisissa olevat suomenkieliset naiset, joilla oli lapsi kansakoulun ensimmäisellä tai toisella luokalla. Otannan pohjaksi valittiin kahdeksan kansakoulua. Työläiskaupun-

¹ Aineisto koottiin sosiologian harjoituskurssin yhteydessä prof. *Erik Allardt*n ja valtiot. tri *Kalevi Heinilän* johdolla.

T a u l u 1. Ansiotyössä käyvien ja kotona olevien perheenäitien jakautuminen aviopuolisoiden suhteellisen koulunkäynnin mukaan.
 T a b l e 1. *Distribution of wage-earning and home-staying mothers according to the spouses' relative educational level.*

	Mies käynyt koulua enemmän <i>Husband on higher educational level</i>	Molemmat käyneet koulua yhtä paljon <i>Both on same educational level</i>	Vaimo käynyt koulua enemmän <i>Wife on higher educational level</i>
	(140)	(236)	(74)
Vaimo ansiotyössä — <i>Wife engaged in wage-earning work</i>	41	47	58
Vaimo kotona — <i>Wife staying at home</i>	59	53	42
	100 %	100 %	100 %

$\chi^2 = 5.79; P < .10$

ginosia edustivat Mäkelän, Vallilan, Aleksis Kiven ja Kallion koulut, muita kaupunginosia taas Kaisaniemen, Meilahden, Munkkiniemen, Töölön ja Taivallahden koulut. Kummankin kouluryhmän ensimmäisistä ja toisista luokista valittiin erikseen umpimähkäisesti 9 luokkaa. Näillä 18 luokalla oli yhteensä 584 oppilasta. Lähinnä siksi, että tutkimukseen haluttiin mukaan vain sellaiset perheet, joissa molemmat aviopuoliset olivat elossa ja asuivat yhdessä, tästä joukosta jouduttiin vielä karsimaan pois 88 tapausta. Jäljelle jääneiden 496 oppilaan äideistä saatiin haastatelluiksi 453 eli 91 %. Haastattelut suorittivat sosiologian harjoituskurssiin osallistuneet opiskelijat.

Haastattelulomake sisälsi kaikkiaan 66 kysymystä, joista tässä yhteydessä tulee esiin vain pieni osa. Osittain puutteellisten tietojen vuoksi seuraavassa esitetyt tulokset perustuvat 450 tapaukseen.

On varmaan useita henkilökohtaisia edellytyksiä, jotka antavat yksilölle pätevyyttä suorittaa jokin tehtävä tai ottaa jokin rooli. Henkilön koulunkäynti on seikka, joka oletettavasti tarjoaa edellytykset useainkin tehtävään.

Eräs sellainen asia, johon koulunkäynti todennäköisesti vaikuttaa on vaimon käyminen ansiotyössä kodin ulkopuolella. Asetammekin seuraavan, yleistä hypoteesia 1 vastaavan, operationaalisessa muodossa olevan olettamuksen:

Hypoteesi 1. 1. Mitä enemmän vaimo on käynyt koulua mieheensä verrattuna, sitä useammassa tapauksessa hän myös käy ansiotyössä kodin ulkopuolella.

Hypothesis 1. 1. The higher the educational level of the wife in comparison to that of her husband, the more numerous are the cases where she is engaged in a wage-earning work outside her home.

Taulusta 1 nähdään, että olettamuksen mukaisesti ansiotyössä käyvien perheenäitien määrä kasvaa vaimon suhteellisen koulunkäynnin lisäantäydessä. Toisin sanoen, suhteellinen koulunkäynti on edellytys, joka on

yhteydessä siihen, että vaimo ottaa erään, lähinnä miehen — asiajohtajan — rooliin kuuluvan (*Parsons* 1956, s. 12) tehtävän.

Tarkistuksen vuoksi on katsottu, minkälaisessa yhteydessä vaimon koulunkäynnin määrä sellaisenaan on ansiotyössä käyntiin. Eri koulunkäyntiryhmissä on ansioaiteja seuraavat prosenttimäärät:

Vain kansakoulun käyneet	54 %
Kansakoulun lisäksi osan oppikoulua tai alle 2 vuotta ammattikoulua käyneet	52 %
Kansakoulun lisäksi keskikoulun tai vähintään 2 vuotta ammattikoulua käyneet	50 %
Ylioppilastutkinnon tai sitä enemmän suorittaneet	61 %

Huomaamme, että luvut eivät muutu suoraviivaisesti. Havaittua poikkeusta ei ole helppo selittää, ja ainakin tässä kohden siis «suhdevariabeli» näyttää selittävän paremmin kuin «absoluuttinen» variabeli.

Taulussa 1 havaittava suhde ei ole kovinkaan voimakas, mutta on otettava huomioon, että käytetty testi ei ole sensitiivinen lukusarjassa näkyvälle järjestykselle (*Siegel* 1956, s. 179). Tuloksen luotettavuutta lisää myös se, että vaikka toinen ansiotyössä käyntiin voimakkaasti korreloiva tekijä, lapsiluku, kontrolloidaankin, niin havaittu suhde säilyy edelleen suunnaltaan johdonmukaisena kummassakin lapsilukuluokassa, kuten nähdään kuviosta 1.

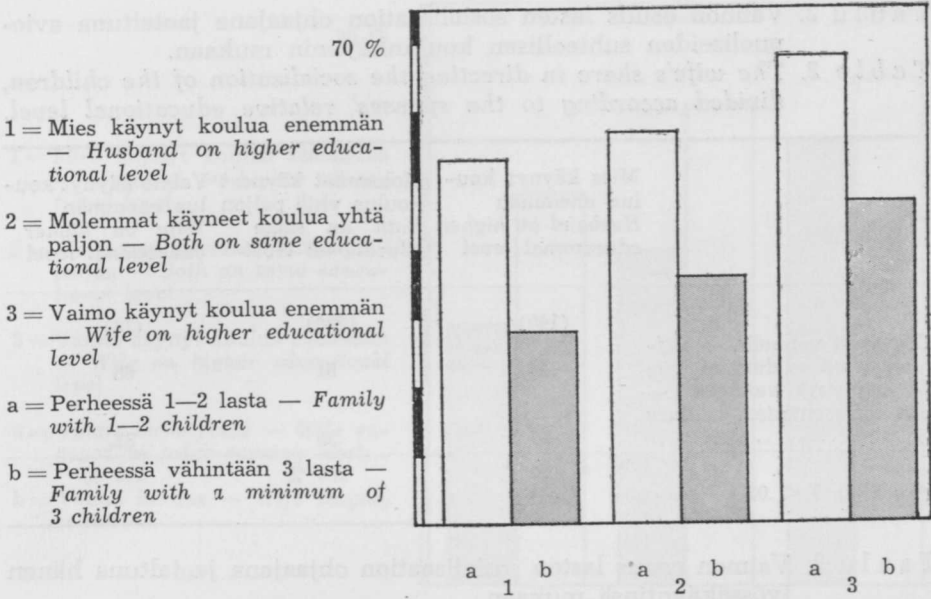
Lisävalaistusta asiaan saadaan vielä, kun tarkastellaan, missä yhteydessä vastaajien *mielipiteet* vaimon ansiotyöstä ovat edellä käsiteltyihin taustamuuttujiin. Haastateltavilta kysyttiin: «Oletteko sitä mieltä, että (1) miehen tulisi yksinään huolehtia perheen rahanhankinnasta, vai (2) että vaimonkin tulisi osallistua siihen?» Vaikka sana «ansiotyö» ei kysymyksessä suoraan esiinnykään voimme katsoa, että jälkimmäisen vastausvaihtoehdon valinnee ovat ansiotyön kannalla. Ansiotyön kannalla olevien ja toisaalta ansiotyössä käyvien määrät muuttuvat suhteellisen koulunkäynnin vaihdellessa seuraavasti:

	Mies käynyt koulua enemmän	Molemmat käyneet koulua yhtä paljon	Vaimo käynyt koulua enemmän
Ansiotyön kannalla	66 %	68 %	70 %
Ansiotyössä	41 %	47 %	58 %

Lapsiluvun mukaan jaoteltuina vastaavat prosenttiluvut ovat:

	1—2 lasta	vähintään 3 lasta
Ansiotyön kannalla	69 %	67 %
Ansiotyössä	58 %	35 %

Luvuista näkyy — paitsi sitä, että ansiotyön kannalla olevia on enemmän kuin ansiotyössä käyviä — että suhteellinen koulunkäynti ja lapsiluku eivät ole ansiotyötä koskevaan mielipiteeseen niin selvässä yhteydessä

Kuvin 1. Ansiotyössä käyvien äitien osuus aviopuolisoiden suhteellisen koulunkäynnin ja perheen lapsiluvun mukaan jaotelluissa ryhmissä.

Figure 1. The share of wage-earning mothers in groups divided according to the spouses' relative educational level and the number of children in the family.

kuin ansiotyössä käyntiin. Tämä viittaa siihen, että normit ja käyttäytyminen selittyvät ainakin osittain eri muuttujien avulla, kuten edellä aikaisemmin on oletettukin.¹

Edellinen tarkastelu osoitti, että vaimon suhteellisten edellytysten parantua lisääntyi niiden tapausten määrä, joissa vaimo otti hoitaakseen miehen rooliin kuuluvan tehtävän. Yhtä hyvin voimme olettaa vaimon suhteellisten edellytysten olevan yhteydessä hänen omaan rooliinsa kuuluviin tehtäviin: mitä paremmat edellytykset mieheen verrattuna, sitä pienempi niiden tapausten määrä, joissa ko. tehtävä ei kuulu vaimolle. Eräs tällainen koulunkäynnin kannalta relevantti ja lähinnä vaimon — yhdessä-olojohtajan — rooliin kuuluva tehtävä voisi olla lasten koulunkäynnistä ja kasvatuksesta huolehtiminen, ts. lasten sosialisoinnin ohjaaminen. Asettämmekin seuraavan oletuksen:

¹ Itse asiassa tämä ajatus sisältyy implisiitisti myös Homansin tunnettuun hypoteesiin: »Ryhmän jäsenet ovat yhdenmukaisempia normeissaan kuin käyttäytymisensä» (Homans 1951, s. 125).

T a u l u 2. Vaimon osuus lasten sosialisointiin ohjaajana jaoteltuna aviopuolisoiden suhteellisen koulunkäynnin mukaan.
 T a b l e 2. *The wife's share in directing the socialization of the children, divided according to the spouses' relative educational level.*

	Mies käynyt kou- lua enemmän <i>Husband on higher educational level</i>	Molemmat käyneet koulua yhtä paljon <i>Both on same educational level</i>	Vaimo käynyt kou- lua enemmän <i>Wife on higher educational level</i>
	(140)	(236)	(74)
Eriytynyt vaimolle — <i>Dif- ferentiated as duty of wife</i>	49	61	68
Ei eriytnyt vaimolle — <i>Not differentiated as duty of wife</i>	51	39	32
	100 %	100 %	100 %

$\chi^2 = 8.96; P < .02$

T a u l u 3. Vaimon osuus lasten sosialisointiin ohjaajana jaoteltuna hänen työssäkäyntinsä mukaan.
 T a b l e 3. *The wife's share in directing the socialization of the children, divided according to her wage-earning activity.*

	Vaimo ansiotyössä <i>Wife engaged in wage- earning work</i>	Vaimo kotona <i>Wife staying at home</i>
	(211)	(239)
Eriytynyt vaimolle — <i>Differentiated as duty of wife</i>	50	67
Ei eriytnyt vaimolle — <i>Not diffe- rentiated as duty of wife</i>	50	33
	100 %	100 %

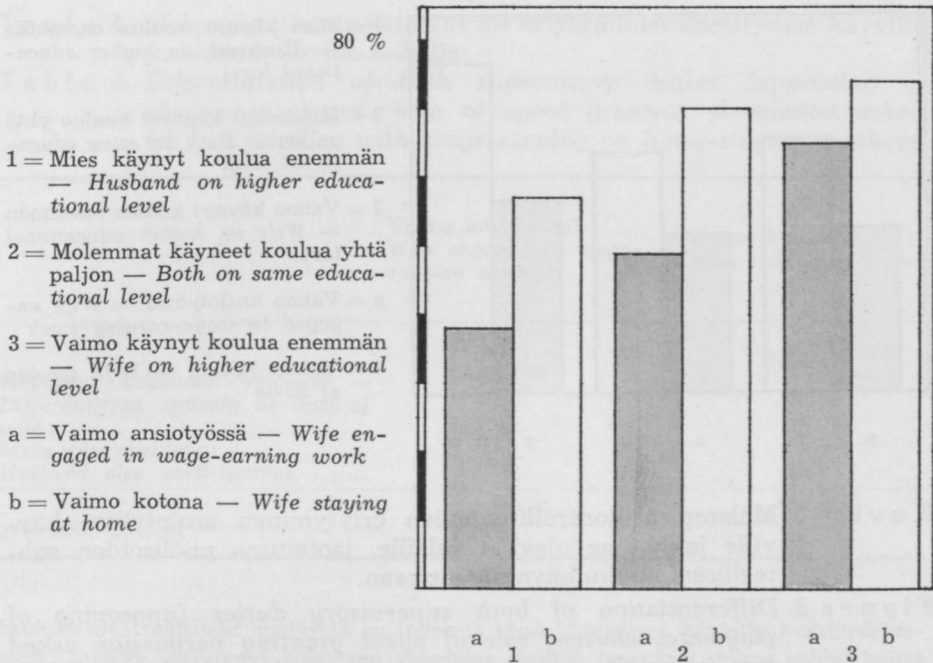
$\chi^2 = 11.90; P < .001$

Hypoteesi 2.1. Vaimon osuus lasten sosialisointiin ohjaajana on sitä suurempi, mitä enemmän hän on käynyt koulua mieheensä verrattuna.

Hypothesis 1.2. The wife's share in directing the socialization of her children is the larger, the higher her educational level is as compared with that of her husband.

Indeksi, joka mittaa aviopuolisoiden osuutta lasten sosialisointiin ohjaajina muodostettiin kahdesta kysymyksestä: (1) »Kumpi pääasiassa valvoo lasten läksyjen lukua?» ja (2) »Kumpi perheessänne opettaa lapsille käytöstapoja?» Nämä tehtävät kuuluvat kiinteästi yhteen, mikä näkyy mm. siitä, että koko aineistossa oli vain kaksi tapausta, joissa ne olivat eriytyneet eri aviopuolisille.

Kysymyksistä laadittiin viisiluokkainen indeksi, josta näkyy sekä differentioitumisen aste (ei kumpikaan tehtävä, toinen, molemmat) että sen suunta (vaimolle, miehelle). Oheisessa sitä kuitenkin käytetään vain kaksiluokkaisena. Edellinen luokka, »eriytnyt vaimolle», sisältää tapaukset, joissa vaimo joko hoitaa molemmat tehtävät tai sitten vain toisen aviopuolisoiden huolehtiessa yhdessä toisesta tehtävästä. Jälkim-

Kuvio 2. Vaimon osuus lasten sosialisointia ohjaajana hänen ollessaan ansiotyössä ja kotona, jaoteltuna aviopuolisoiden suhteellisen koulunkäynnin mukaan.

Figure 2. The wife's share in directing the socialization of the children when engaged in wage-earning work and when staying at home, divided according to the spouses' relative educational level.

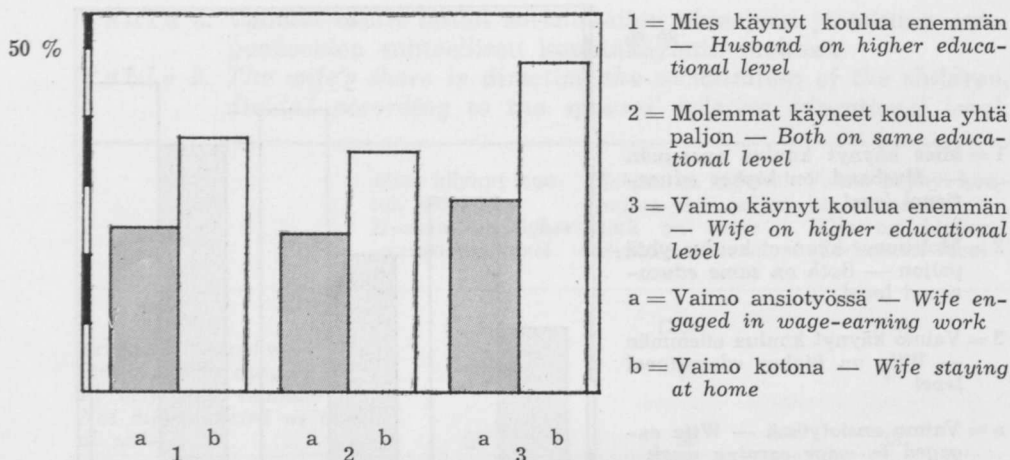
mäiseen luokkaan, »ei eriytynyt vaimolle», kuuluvat kaikki muut tapaukset eli siis ne, joissa tehtävät joko ovat eriytyneet vastaavalla tavalla miehelle, tai sitten hoidetaan yhdessä.

Taulussa 2 näkyvä tulos on hypoteesin mukainen ja tilastollisesti merkitsevä.

Tämän tutkimuksen toinen perushypoteesi kuului: Roolijako määrätyllä alueella saattaa vaikuttaa siihen, millaiseksi roolijako jollakin toisella alueella muodostuu. Äidin käyminen ansiotyössä todennäköisesti on sellainen rooli, joka vaikuttaa tehtävien jakoon muilla alueilla. Ensimmäiseksi katsomme, miten vaimon ansiotyössä käynti vaikuttaa hänen osuutensa lasten sosialisointia ohjaajana.

Hypoteesi 2.1. Jos vaimo on ansiotyössä kodin ulkopuolella, on hänen osuutensa lasten sosialisointia ohjaajana pienempi kuin hänen ollessaan kotona.

Hypothesis 2.1. If the wife is engaged in a wage-earning work outside her home, her share in directing the socialization of the children will be smaller than when she stays at home.

Kuvio 3. Molempien kontrollitehtävien eriytyminen ansiotyössä käyville ja kotona oleville äideille, jaoteltuna puolisoitten suhteellisen koulunkäynnin mukaan.

Figure 3. Differentiation of both supervisory duties (approving of playmates chosen; role of agent granting permission asked for) in families with wage-earning or home-staying mothers divided according to the spouses' relative educational level.

Taulusta 3 näkyy, että ero on hypoteesin mukainen ja tilastollisesti merkitsevä. Tarkistuksen vuoksi laaditusta kuviosta 2 taas voi havaita, että sekä hypoteesin 1.2. että hypoteesin 2.1. oletamat suhteet säilyvät suunnaltaan muuttumattomina, vaikka otetaan huomioon sekä suhteellinen koulunkäynti että ansiotyö. Kysymyksessä on siis todellakin kaksi tekijää, jotka kumpikin erikseen vaikuttavat äidin suhteelliseen osuuteen lasten sosialisointia ohjaajana.

Toiseksi tarkastelemme, missä yhteydessä ansiotyössä käynti on äidin rooliin lasten käyttäytymisen välittömänä kontrolloijana. Eri kysymysten interkorrelaatiot nimittäin viittasivat siihen, että lasten sosialisointia ohjaaminen ja lasten käyttäytymisen välitön kontrolloiminen ovat kaksi jossain määrin erillistä tehtävää.

Indeksi, joka ilmaisee, missä määrin lasten välitön kontrolloiminen on eriytynyt muodostettiin sekä kahdesta kysymyksestä: (1) »Kumpi perheessäni enimmäkseen seuraa, kenen kanssa lapset leikkivät?» ja (2) »Kääntyvätkö lapset kysyessään lupaa johonkin Teidän, miehellenne, vai tasapuolisesti molempien puoleen?»

Nämä kaksi tehtävää olivat lähes aina joko eriytyneet vaimolle, tai sitten ne suoritettiin yhdessä. Tapauksia, joissa mies yksinään huolehti jälkimmäisestä tehtävästä oli koko aineistossa vain n. 2 %, ja edellinen tehtävä oli eriytynyt miehelle vieläkin harvemmin. Näin ollen riittää, kun indeksi osoittaa differentioitumisen asteen — eriytyneen suunta on käytännöllisesti katsoen aina vaimolle. Jotta mainitut harvat poik-

T a u l u 4. Molempien kontrollitehtävien eriytyminen ansiotyössä käyville ja kotona oleville äideille.

T a b l e 4. Differentiation of both supervisory duties (approving of playmates chosen; role of agent granting permission asked for) in families with wage-earning or home-staying mothers.

	Vaimo ansiotyössä Wife engaged in wage- earning work	Vaimo kotona Wife staying at home
	(211)	(239)
Eriytynyt kokonaan vaimolle — Differentiated entirely as duty of wife	24	38
Myös mies osallistuu — Husband also participating	76	62
	100 %	100 %

$\chi^2 = 9.33; P < .01$

keukset eivät häiritsisi analyysiä on indeksiä tässä yhteydessä käytetty kaksiluokkai-sena. Luokka »eriytynyt kokonaan vaimolle» sisältää tapaukset, joissa vaimo hoitaa molemmat tehtävät, ja luokka »myös mies osallistuu» sisältää kaikki muut tapaukset.

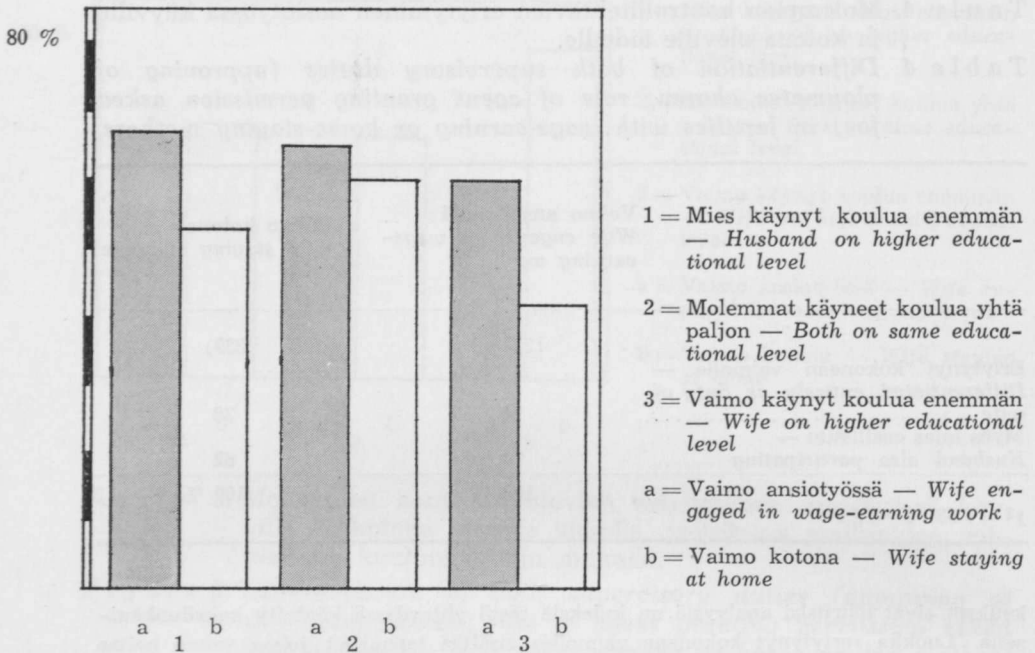
Hypoteesi 2.2. Jos vaimo on ansiotyössä kodin ulkopuolella ovat molemmat kont-rollitehtävät eriytyneet hänelle harvemmin kuin hänen ollessaan kotona.

Hypothesis 2.2. If the wife is engaged in a wage-earning work outside her home, both supervisory duties (approving of playmates chosen; role of agent granting permission asked for) are differentiated as functions of hers in less numerous cases than when she stays at home.

Ero on jälleen olettamuksen mukainen ja tilastollisesti merkitsevä. Se on olettamuksen mukainen myös suhteellisen koulunkäynnin mukaan jaotelluissa luokissa, kuten näkyy kuviosta 3, josta voi myös havaita, että suhteellinen koulunkäynti ei ole ainakaan selvässä yhteydessä kontrollitehtävien eriytymiseen äidille.

Varsin yleinen on kai se käsitys, että jos vaimo on ansiotyössä niin mies auttaa — ja «saa auttaa» — häntä enemmän kuin tämän ollessa kotona. Näin näyttääkin olevan laita esim. Ruotsissa niiden tutkimustu-losten mukaan, joita mm. Boalt referoi (Boalt 1959 s. 134). Niin on tämän tutkimuksen mukaan myös helsinkiläisessä perheessä, mitä tulee vaimon esim. talousaskareissa ja siivouksessa mieheltään saamaan apuun. Autta-minen talousaskareissa näyttää kuitenkin olevan vain yksi osa laajemmasta kokonaisuudesta, jota voisimme nimittää miehen yleiseksi osallistumiseksi perheen piirissä.

Tutkimuksessa muodostettiin aluksi skaala miehen osallistumisesta taloustöihin. Siihen kuuluvat seuraavat kysymykset: (1) »Auttaako miehenne Teitä talousaskareis-sa?», (2) »Milloin miehenne viimeksi auttoi Teitä astioiden pesussa tai ruuanvalmis-

Kuvio 4. Paljon osallistuvien (skaalan luokat +++ ja -++) miesten osuus puolisoitten suhteellisen koulunkäynnin ja vaimon ansiotyössä käymisen mukaan jaotelluissa ryhmissä.

Figure 4. The share of husbands participating to a great extent (classes of scale +++ and -++) in groups divided according to the spouses' relative educational level and to the wife's wage-earning activity.

tuksessa?», (3) »Miten usein miehenne auttaa Teitä ruokaostosten suorittamisessa?», (4) »Milloin viimeksi miehenne auttoi Teitä pyykinpesussa?» ja (5) »Milloin viimeksi miehenne auttoi Teitä siivouksessa?»

Yleinen osallistumisskaala muodostettiin kolmesta alkiosista: (1) em. skaala miehen osallistumisesta taloustöihin, (2) »Miten usein miehenne osallistuu lasten leikkeihin ja harrastuksiin?», ja (3) »Kun menette teatteriin, elokuviin tms., miten usein miehenne on mukana?»

Edellisen skaalan toisintokerroin on .93, jälkimmäisen .92.

Hypoteesi 2.3. Jos vaimo on ansiotyössä, osallistuu mies yhteisiin toimintoihin perheen piirissä enemmän kuin vaimon ollessa kotona.

Hypothesis 2.3. If the wife is engaged in wage-earning work, the husband will participate to a greater extent in the common activities of the family than when the wife stays at home.

Ero on oletamuksen mukainen ja tilastollisesti merkitsevä. Tuloksen pysyvyys suhteellisen koulunkäynnin mukaan jaotelluissa luokissa on tarkistettu ja tulos näkyy kuviossa 4.

T a u l u 5. Ansiotyössä ja kotona olevien äitien aviomiesten jakautuminen osallistumisasteikon eri luokkiin.

T a b l e 5. Distribution of the husbands of wage-earning and home-staying mothers among different classes of the scale of participation.

	Vaimo ansiotyössä Wife engaged in wage- earning work	Vaimo kotona Wife staying at home
	(211)	(239)
Mies osallistuu paljon — Husband participating to a great extent	++ +	12
	— + +	43
	— — +	35
Mies osallistuu vähän — Husband participating to a small extent	— — —	10
	100 %	100 %
$\chi^2 = 10.29; P < .02$		

Miehen osallistuminen ei näytä olevan yhteydessä suhteelliseen koulunkäyntiin, mikä on ymmärrettävääkin, koska on vaikea nähdä, millä tavoin koulunkäynnin suhteellinen määrä voisi olla «edellytyksenä» osallistumiselle.

Lopuksi kannattaa vielä kiinnittää huomiota erääseen seikkaan. Yhtä tärkeää kuin tietää, mihin asioihin suhteellinen koulunkäynti ja äidin ansiotyö vaikuttavat, on tietää, mihin ne eivät vaikuta. Riippumattomuussuhteiden osoittaminen on kuitenkin vaikeaa, koska emme aina voi tietää, johtuuko havaittu nollakorrelaatio kahden muuttujan välillä siitä, että mitatut ilmiöt ovat toisistaan riippumattomat, vai siitä, että käytetyt mitat eivät ole olleet riittävän luotettavia tai päteviä.

Eräs tässä tutkimuksessa havaittu riippumattomuussuhde ansaitsee kuitenkin huomiota. Haastateltavilta kysyttiin: «Mitä yhteisiä harrastuksia Teillä on miehenne kanssa?» Vastaukset luokiteltiin mm. sen mukaan, kuinka monta yhteistä harrastusta vastaaja mainitsi.

Koska esim. Heinilän (1959, s. 41—48) mukaan henkilön opintien pituus on yhteydessä hänen harrastustensa laatuun, voisimme olettaa, että aviopuolisoiden samanlainen koulunkäyntitaso tarjoaa yhteisille harrastuksille paremmat edellytykset kuin erilainen koulunkäynti. Se Heinilän havainto, että vapaa-ajan pituuden ja vapaa-ajan käytön välillä vallitsee riippuvuus-suhde, taas tarjoaisi pohjan olettamukselle, että ansiotyö on yhteydessä

yhteisten harrastusten määrään. Tulokset kuitenkin osoittavat, että yhteisten harrastusten lukuisuus ei riipu kummastakaan mainitusta tekijästä. Niiden tapausten määrä, joissa vaimo ilmoitti, ettei hänellä ole yhtään yhteistä harrastusta miehensä kanssa oli suurin piirtein sama kaikissa ryhmissä:

	Ei yhtään yhteistä harrastusta
Mies käynyt koulua enemmän	
vaimo työssä	26 %
vaimo kotona	24 %
Molemmat käyneet koulua yhtä paljon	
vaimo työssä	26 %
vaimo kotona	22 %
Vaimo käynyt koulua enemmän	
vaimo työssä	19 %
vaimo kotona	23 %

Syy nollakorrelaatioon ei kuitenkaan voi olla siinä, että kysymykseen annetut vastaukset olisivat sattumanvaraisia, sillä kun vastaukset jaotellaan perheen yhteiskuntaluokan mukaan syntyy selvää säännönmukaisuutta:

	Ei yhtään yhteistä harrastusta
Ylin luokka	12 %
Keskiluokka	25 %
Työväenluokka	32 %

Tulos antaisi aihetta monenkinlaisiin tulkintoihin. Sen pohjalla voisi esim. olettaa, että aviopuolisoiden yhteisten harrastusten esteenä ei ole niinkään harrastusten erilaisuus kuin niiden harvalukuisuus. Ongelma ei kuitenkaan enää varsinaisesti kuulu roolitutkimuksen piiriin. Esimerkki vahvistaa kuitenkin sitä aikaisemmin esitettyä metodista väitettä, että perheen kaikinpuoliseen kuvaamiseen tarvitaan monen tyyppisiä variaabeleita.

Tiivistelmänä edellä esitetystä voidaan sanoa, että aviopuolisoiden roolien ja tehtävien jakoon jollakin tietyllä, perheen jokapäiväisten toimintojen piiriin kuuluvalla alueella vaikuttavat useat erilaiset tekijät. Sellaisia ovat esimerkiksi (1) kulttuuri ja sen asettamat normit, (2) aviopuolisoiden suhteelliset edellytykset hoitaa kyseisen alueen tehtäviä ja (3) roolijako jollakin toisella tehtäväalueella. Perhettä koskevan sosiologisen ja sosiaalipsykologisen tutkimuksen kannalta on tärkeää huomata, että näiden eri tekijäryhmien osuuden selvittäminen vaatii myös osaksi erilaista metodiikkaa.

Kirjallisuus

- Bales, R. F. »Task roles and social roles in problem-solving groups». Teoksessa Mac-coby & Newcomb & Hartley (toim.): Readings in Social Psychology. New York 1958.
- Boalt, G. Familjesociologi. Stockholm 1959.
- Cattell, R. B. & Saunders, D. R. & Stice, G. F. »The dimensions of syntality in small groups.» Human Relations 1953, 6, s. 331—356.
- Caudill, W. The psychiatric hospital as a small society. Cambridge, Massachusetts 1958.
- Goode, W. J. »The sociology of the family». Teoksessa Merton & Broom & Cottrell (toim.): Sociology Today. New York 1959.
- Heinilä, K. Vapaa-aika ja urheilu. Helsinki 1959.
- Homans, G. C. The Human Group. London 1951.
- Kendall, P. L. & Lazarsfeld, P. F. »The relation between individual and group characteristics in »The American soldier'». Teoksessa Lazarsfeld & Rosenberg (toim.): The Language of Social Research. Glencoe, Illinois 1955.
- Parsons, T. »The American family: its relations to personality and to the social structure.» Teoksessa Parsons & Bales: Family. London 1956.
- Parsons, T. & Bales, R. F. Family: Socialization and Interaction Process. London 1956.
- Reider, N. »Problems in the prediction of marital adjustment.» Teoksessa Eisenstein (toim.): Neurotic Interaction in Marriage. New York 1956.
- Roth, J. & Peck, R. F. »Social class and social mobility factors related to marital adjustment.» American Sociological Review, 1951, 16, s. 478—487.
- Siegel, S. Nonparametric Statistics for the Behavioral Sciences. New York 1956.
- Sorokin, P. A. Fads and Foibles in Modern Sociology and Related Sciences. Chicago 1956.
- Spiegel, J. P. & Bell, N. W. »The family of the psychiatric patient.» Teoksessa Arieti (toim.): American Handbook of Psychiatry I. New York 1959.
- Strodtbeck, F. L. »Husband-wife interaction over revealed differences.» American Sociological Review, 1951, 16, s. 468—473.
- Strodtbeck, F. L. »The interaction of a 'henpecked' husband with his wife.» Marriage and Family Living, 1952, 14, s. 305—309.
- Winch, R. F. »Marriage and the family.» Teoksessa Gittler (toim.): Review of Sociology. New York 1957.
- Wolfe, D. M. »Power and authority in the family.» Teoksessa Cartwright (toim.): Studies in Social Power. Ann Arbor, Michigan 1959.
- Zelditch, M. »Role differentiation in the nuclear family: a comparative study.» Teoksessa Parsons & Bales (toim.): Family. London 1956.

Summary:

Some Factors Influencing the Differentiation of the Roles of Spouses

By ANTTI ESKOLA

Institute of Sociology, Helsinki University

The differentiation of the roles and duties of two spouses in any field belonging to a family's sphere of daily activities is influenced by various factors: (1) culture and the norms set up by it; (2) the spouses' *relative qualifications* for performing a given duty; as well as (3) the differentiation of roles in some *other* field of duties.

This study deals with points (2) and (3). It is based on the hypothesis that one of the *relative qualifications* that will affect the said differentiation of roles and duties are the divergences in the spouses' educational level. As material have been used the data about 450 families with children living in Helsinki, the mothers of which have been interviewed. These families are divided up according to relative educational level into three groups: (1) the husband has received more schooling than the wife, (2) the husband and the wife have received the same amount of schooling, and (3) the wife has received more schooling than the husband.

It appears from table 1 that educational level is a qualification determining whether the wife will take up some wage-earning work outside her home: the greater the amount of her schooling in comparison with that of her husband, the more is she likely to assume the wage-earning mother's role. The number of children does not affect this ratio (figure 1). The wife's »absolute» educational level, on the other hand, is at least not linearly related with her going in for a wage-earning activity.

Likewise, the wife's share in directing the socialization of her children has proved a factor to which the relative educational level correlates: the higher her educational level as compared to that of her husband, the more probable it is, that such duties as the supervision of the children's preparation of their lessons and the teaching of good manners to them will differentiate as functions of hers (table 2).

Another basic hypothesis examined in this investigation is, that the fact of the wife's being engaged in a wage-earning activity — in other words her assuming of a definite role — must needs affect the differentiation of the other duties in her family. It is borne out by the results, from which the influence of the divergences in relative educational level has been eliminated. Thus the home-staying mother's share in directing the socialization of her children and in supervising their behaviour is larger than the wage-earning mother's corresponding share (figures 2 and 3). In addition it was found that in families with a wage-earning mother the husband participated in the common activities of the family to a greater extent than in those families in which the mother stayed at home (figure 4).

The dependent variables (the mother's share in directing the socialization of her children and in supervising their behaviour, as well as the husband's participation) have been measured by indeces or Guttman scales. From the standpoint of method the results arrived at must be said to show that simple variables (e.g., the wife's educational level) do not suffice in group and family research to explain everything, but that various relative variables (e.g., the wife's educational level as compared to that of the husband) are necessary as well.